

Asia: VN/4677/2021

Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2020 päivitys

Taustakysymykset

Vastaajan taustaorganisaatio

Vammaisjärjestö [Vammaisfoorumi ry]

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet oppaan päivittäminen jatkossa?

Ovatko nykyiset luovutusperusteet olleet hyödyllisiä?

melko paljon

Kenen tehtävänä pitäisi olla luovutusperusteiden päivittämisen koordinointi?

Sosiaali- ja terveysministeriö

Mitä muuta haluaisit sanoa apuvälineiden luovutusperusteiden päivittämisestä?

Koordinaation tulee olla ministeriön asettamalla työryhmällä. Työryhmän tulee edelleen asettaa alatyöryhmiä/pienryhmiä tiettyjen apuvälinekokonaisuuksien ohjeistuksen laatimiseksi. Näin varmistetaan riittävä ammatillinen osaaminen ja se, että ohjeistus tulee laadittua käytäntöön soveltuvalla tavalla.

1. Johdanto

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Alueelliset toimintakäytännöt eivät voi ohjata apuvälineiden luovuttamista toisin kuin näissä perusteissa on kuvattu. Alueelliset toimintakäytännöt voivat koskea ainoastaan toimijoiden keskinäisiä työnjakoja.

Johdanto-osassa voisi korostaa enemmän yksilöllistä arviointia, koska ammattilaisillekin on epäselvää, mitä yksilöllinen arviointi oikeasti tarkoittaa. Esimerkiksi yksilöllinen arviointi ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden huomioiminen eivät ole toisiaan poissulkevia. Apuvälineen tarpeen arviointi tehdään yhdenvertaisin perustein, mutta yksilölliset tarpeet ja olosuhteet huomioiden. Yksilöllisen tarpeen perusteella voidaan luovuttaa muukin kuin kilpailutettu sopimustuote.

Esitämme kappaleeseen 3 lisättäväksi; Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden tavoitteena on ehkäistä toimintakyvyn heikentymistä, ylläpitää tai parantaa asiakkaan heikentyneitä toimintakykyä, joka aiheutuu lääketieteellisin perustein todetusta sairaudesta, vammasta tai kehitys viivästyelmästä.

2.1.1 Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalveluiden perusta

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Viitattujen lakien numeroissa on kauttaaltaan ongelmia, samoin kuin muun viitatus säädösperustan numeroinnissa. Nämä olisi hyvä korjata.

Vammaisfoorumi katsoo, että käytännössä erittäin tärkeä EOA:n apuvälineiden luovuttamisesta antamiin kanteluratkaisuihin perustuva kappale tulee (säädösten osalta tarpeen mukaan ajantasaistettuna) palauttaa johdannon tekstiin: "Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä voidaan yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella luovuttaa myös sellaisen luokan apuväline, jota ei yleensä luovuteta. Luovuttamisen edellytyksenä on, että apuvälineasetuksen (1363/2011) 1 § ja 2 § perusteet täyttyvät ja apuväline on CE-merkitty lääkintälaitedirektiivin mukaisesti (93/42/ ETY) ja/tai EU:n asetuksen 2017/745 lääkitäiläisistä laitteista (MD-asetus) siirtymäsäädösten mukaisesti. Lisäksi myös muita kuin lääkintälaitedirektiivin soveltamisalaan kuuluvia CE-merkittyjä apuvälineitä voidaan luovuttaa yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella luovuttavassa organisaatiossa sovittujen toimintakäytäntöjen mukaisesti."

Vammaisfoorumi esittää seuraavan kappaleen poistamista, koska se johtaa helposti apuvälineasetuksen vastaiseen priorisointiin ja tulee siten poistaa:

“Ensisijaisesti turvataan apuvälineet, jotka ovat välttämättömiä elintärkeiden ja keskeisimpien päivittäisten toimintojen ylläpitämiseksi tai jotka ovat välttämättömiä henkilön itsenäisen suoriutumisen tukemisessa. Ensisijaisuutta arvioitaessa huomioidaan mm. 1) sairauden etenemisnopeus, 2) tapaturman/vamman aiheuttama tarve, 3) sairaalasta kotiutuksen mahdollistavat apuvälineet, 4) laitoshoitoon joutumisen uhka, 5) lasten kehityksen ja kasvun vaatimukset, ja 6) apuvälineen käyttö edistää turvallisuutta.”

Tässä yhteydessä Vammaisfoorumi muistuttaa, että YK:n vammaissopimus eikä STM:n apuvälineasetus tunne yhtenäisiin kiireettömän hoidon perusteisiin kirjatun kaltaista ensisijaisuusedellytystä. Apuvälineratkaisu tulee tehdä vammasta tai sairaudesta aiheutuvasta yksilöllistä tarpeesta ja apuvälineen tulee kompensoida vammasta tai sairaudesta aiheutuvaa haittaa arjen toiminnoissa. Apuvälineellä toki voi olla jokin asiakkaan toimintakykyä edistävä, parantava tai ylläpitävä tarkoitus tai apuväline voi estää toimintakyvyn heikentymistä. Apuvälineoppaassa mainittu välttämättömyys ei seuraa lainsäädännöstä. Tämänkaltainen kirjaus voi aiheuttaa tarkoituksenmukaisuusharkintaa.

2.1.2 Vammaispalvelulain mukaiset palvelu

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Oppaan tulisi ohjata terveydenhuollon apuvälinepalveluita tekemään asiakaskohtaisesti yhteistyötä vammaispalveluista vastaavan kanssa, jotta asiakkaalle muodostuu yksilöllisesti toimiva ja tarkoituksenmukainen kokonaisuus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä ja vammaispalvelulain mukaisista palveluista/korvauksista.

Tämä tulisi täydentää vastaamaan laissa ja tekstissä viitatussa Vammaispalvelujen käsikirjassakin esiin tuotua menettelyä koskien vammaisen henkilön päivittäisten toimintojen välineitä, koneita ja laitteita: ”Kunta voi myös antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi.”

2.1.3 Kelan ammatillisen kuntoutuksen apuvälineet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

2.2 Apuvälinepalvelut eri asumismuodoissa

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Vammaisfoorumi muistuttaa, että asumisyksikössä sijaitsevassa asunnossa asuminen ei voi kaventaa vammaisen henkilön oikeutta yksilöllisen tarpeensa mukaisiin apuvälineisiin. On syrjivää asettaa asumisyksikössä asuva vammaisen ihminen muita vammaisia ihmisiä heikompaan asemaan hänen asumismuotonsa perusteella. Esimerkiksi ulkoiluun tarvittavia välineitä on vain harvoin asumisyksikön käytössä. Apuvälineiden myöntämisen tulee apuvälineasetuksen mukaisesti perustua asumismuodon sijasta vammaisen ihmisen yksilölliseen tarpeeseen, ja haettu väline tulee siten myöntää, jos asumisyksiköstä ei tosiasiallisesti saa käyttöön tarpeiden mukaisia välineitä asumisen ja päivittäisten toimien, mukaan lukien ulkoilun, mahdollistamiseksi.

Tässä oppaassa ei voida poiketa apuvälineasetuksen muotoilusta ja siten kaventaa oikeutta yksilölliseen apuvälineeseen myös silloin, kun apuväline ehkäisee toimintakyvyn heikentymistä. Siksi muotoilua tulee täydentää asetusta vastaavaksi: "Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä luovutettavien välineiden, laitteiden, tarvikkeiden, tietokoneohjelmien sekä muiden ratkaisujen tarkoituksena on edistää potilaan kuntoutumista, tukea, ylläpitää tai parantaa toimintakykyä jokapäiväisissä toiminnoissa taikka ehkäistä toimintakyvyn heikentymistä."

Vammaisfoorumin mielestä luovutusperusteissa tulee korostaa vielä sitä, että asiakkaan yksilölliseen apuvälineen tarpeeseen vastataan terveydenhuoltolain perusteella, jos siihen sopivaa ratkaisua ei ole sisällytetty hyvinvointialueen kanssa solmitussa sopimuksessa asumispalvelun tuottamisesta.

5. Apuvälineratkaisu

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

On tärkeää, että perustelut tehdyille apuvälineratkaisulle kirjataan potilasasiakirjoihin. Kielteisen ratkaisun rinnalla tulee todellisuudessa pohtia yhdessä asiakkaan kanssa muita mahdollisia ja käyttöön saatavilla olevia ratkaisuja ja ohjata asiakas niiden piiriin.

Vammaisfoorumi esittää seuraavanlaisia muutoksia tekstinmuotoiluun:

Arvioidun apuvälineen välttämättömyys tarve asiakkaan päivittäisessä elämässä selviytymisessä suoriutumisessa

Välttämättömyys on hyvin tulkinnanvarainen termi, suhteessa mihin? Apuväline on tarpeellinen myös osallistumisen, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden tukemiseen.

Valtakunnalliset apuvälineiden luovutusperusteet ja paikalliset toimintakäytännöt (tätä on syytä tarkentaa lähinnä paikallisiin rakenteellisiin yhteistyökäytäntöihin. Terveystieteiden resurssien suunnittelun on pohjaututtava alueella todettuun tarpeeseen, ja myös apuvälineiden osalta paikallisten toimintakäytäntöjen on mahdollistettava myös sellaiset apuvälineet, joita ei aiemmin ole ollut esimerkiksi tarvetta myöntää ja joiden osalta on siis ollut käytäntönä olla myöntämättä.

Kilpailutusten onnistuminen apuvälineiden käyttäjien, tuottajien ja järjestäjien näkökulmasta edellyttää asiakasosallisuuden vahvistamista osana kilpailutusprosessia.

Suorahankintaa on myös tosiasiallisesti käytettävä. Edelleen välttämättömyyttä ei ole asetettu lainsäädännössä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen luovutuksen edellytykseksi. Apuvälineoppaan tulisi yhdenmukaistaa valtakunnallisesti lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet. Siten tuo ”paikalliset toimintakäytännöt” tulisi poistaa tekstistä.

6.1 Potilas- ja laiteturvallisuus

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

6.2.1 Apuvälineen luovuttavan tahon vastuu

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Apuvälineen luovuttajan on myös seurattava ja arvioitava apuvälineen käyttöä ja tarvittaessa opastettava oikeaan käyttöön.

Prosessiin on tarvittaessa otettava mukaan myös ns. tavarantoimittajan erityisosaaminen, jotta mm. apuvälineen säädöt saadaan yksilöllisesti toimiviksi. Asiakaspalautteen käsittelyssä on huomioitava myös tavarantoimittajan antaman takuun merkitystä ja informoitava siitä asiakasta.

Seurannalla varmistetaan , että asiakas osaa käyttää apuvälinettä ja saa siitä täyden hyödyn arjessaan. Asiakkaan apuvälineiden käytön seurannalla varmistetaan myös se, että hänelle tarpeettomaksi osoittautuneet apuvälineet saadaan uudelleen luovutettavaksi.

Saattaisi olla perusteltua ohjata oppaassa seurannan toteuttamistapaa ja -aikaa jopa apuvälineittäin. Esimerkiksi yksipistekepin käytön oppiminen voi olla erittäin haastavaa.

Apuvälineiden käyttöohjeiden tulee olla saavutettavassa muodossa, jotta niiden lukeminen on näkövammaisille ihmisille mahdollista (saavutettava digitaalinen muoto, pistekirjoitus, äänite ja isokirjoitus). Apuvälineet luovuttavalla taholla tulee olla todennettua osaamista näkövammaisten apuvälineiden käytön ohjaamisesta. Ellei apuvälineen luovuttava taho osaa käyttää apuvälinettä, se ei myöskään osaa ohjata näkövammaista ihmistä apuvälineen käytössä. Tästä Näkövammaisten liitolla on asiakaspalautteiden myötä tullutta tietoa.

6.2.2 Apuvälineen käyttäjän vastuu

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Kaikilla apuvälineen käyttäjillä ei ole riittävää fyysistä tai kognitiivista toimintakykyä vastata apuvälineen käytöstä edellä kuvatulla tavalla. Heillä ei välttämättä ole olemassa läheistä tai avustajaa, joka pystyisi näistä huolehtimaan. Siksi heidän kohdallaan apuvälineen käytön seuranta tulee toteuttaa ottaen tämä huomioon.

Näille henkilöille tulee apuvälineen tarpeen arvioinnin yhteydessä luoda yhtenäinen toimintamalli esim. seuranta, jolla he saisivat tarvittavan palvelun apuvälineen käyttöön luovuttajalta. Tällaisella toimintamallilla pidennettäisiin yksittäisen apuvälineen käyttökelpoisuutta merkittävästi.

Asiakkaan tulee saada käyttöohjeet ja käytönopetuksessa annetut ohjeet kirjallisesti tai sähköisesti, jotta ne ovat jatkossakin hänen tai häntä avustavien henkilöiden käytettävissään. Samoin myös välineen takuuta koskevat tiedot.

Vammaisfoorumi pitää hyvänä, jos toimintamallin laajempi kuvaus olisi myös Terveyskylä.fi-sivustolla, johon luovutusperusteissa olisi viittaus/linkki

Vammaisfoorumi katsoo, että apuvälineen vahingoittumiseen ja katoamiseen liittyvä korvausvastuu myös lapsen osalta on liian tiukasti ilmaistu, joten kohtaan tulee lisätä lause: ”Korvausvastuuta voidaan sovitella ottaen huomioon apuvälineen käyttäjän elämäntilanne ja apuvälineen vahingoittumiseen tai katoamiseen liittyvät olosuhteet.”

6.3 Apuvälineen huolto/korjaus

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Kaikilla apuvälineen käyttäjillä ei siis ole riittävää fyysistä tai kognitiivista toimintakykyä vastata apuvälineen huoltotoimenpiteistä. Heillä ei välttämättä ole läheistä tai avustajaa, joka pystyisi näistä huolehtimaan. Heidän apuvälineen käytön seuranta tulee toteuttaa ottaen tämä huomioon. Heille tulee apuvälineen tarpeen arvioinnin yhteydessä luoda yhtenäinen toimintamalli esim. seuranta, jolla he saisivat tarvittavan palvelun apuvälineen käyttöön luovuttajalta. Tällaisella toimintamallilla pidennettäisiin yksittäisen apuvälineen käyttökelpoisuutta merkittävästi.

Asiakkaan tulee saada käyttöohjeet ja käytönopetuksessa annetut ohjeet kirjallisesti tai sähköisesti, jotta ne ovat jatkossakin hänen tai häntä avustavien henkilöiden käytettävissään.

Mikäli kyseessä on asiakkaan arjen toiminnoista suoriutumisen välttämätön apuväline kuten sähköpyörätuoli, tulee asiakkaalle aina luovuttaa odotusajaksi hänelle toimiva välinaikainen apuväline.

Vammaisfoorumi esittää seuraavanlaista tekstimuotoilua: Kun huolletaan päivittäisessä suoriutumisen välttämätöntä apuvälinettä (esim. pääasiallinen liikkumisen apuväline), tulee se korjata viiveettä. Mikäli käyttäjälle välttämättömän apuvälineen huolto/korjaus pitkittyy, tulee ensisijaisesti odotusajaksi luovuttaa korvaava apuväline. (Tällöin ohjataan apuvälinepalvelun

henkilöstöä siihen, että ensisijaisesti luovutetaan korvaava väline, vaikka poikkeustilanteita varmasti tulee.) Esimerkiksi ilman sähköpyörätuolia asiakas ei kykene hoitamaan työsuhteeseensa liittyvää työvelvoitetta, koska hän ei pysty siirtymään työpaikalleen. Odotusajan ollessa lyhyt (tunteja tai yksi-kaksi päivää) asiakas varmasti joustaa ja yrittää pärjätä jotenkuten. Jos korjauksen tai huollon odotusaika on pitkä tulee odotusajalla käytössä olevan apuvälineen vastata asiakkaan yksilölliseen tarpeeseen ja olla käyttökelpoinen hänelle.

Vammaisfoorumi korostaa, että apuvälineen huolto- ja korjausvastuu tulee toteuttaa nykyistä nopeammin ja toimintakäytännöllä tulee varmistaa, että ne vastaavat asiakkaan tarpeita.

Apuvälineen käyttäjä tulee voida lähestyä apuvälinehuoltoa myös ilta-aikaan sekä viikonloppuisin. Esiintyy tarvetta, että asiakas saa välttämätön liikumisen apuvälineensä huolletuksi. Oppaassa kuvattu teksti "mahdollisuuksien mukaan" korvaavan apuvälineen luovuttamisesta odotusajaksi lieventää terveydenhuollon vastuuta viivytyksettömästä toiminnasta.

6.4 Apuvälineiden kuljetus

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Kirjaus sähkössätoisesta sängystä, voi rajata kooltaan suuret ja painavat apuvälineet sänkyihin ja esim. suuret sähköpyörätuolit voivat jäädä huomioimatta. Arvioitavaksi tulee mm. yksilöllisten liikumisen apuvälineiden huoltotyöt ja apuvälineen kuljettaminen. Hyvä toimintakäytäntö voisi olla, että apuvälinehuolto liikkuu asiakkaiden luo. Tätä tukee myös apuvälinepalveluiden maksuttomuus periaate.

6.5 Kaksoiskappale

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Vammaisfoorumi näkee hyvänä esimerkit, joka tukisi soveltamisen yhdenvertaisuuden tavoitetta.

Esimerkiksi hissittömän kerrostalon kolmannen kerroksen asunnossa asuva, jonka liikkuminen tasaisellakin on epävakaata. Portaissa liikkuminen erittäin haastavaa ja mahdotonta kuljettaa rollaattoria ylös/alas portaissa. Luovutetaan ulko- ja sisäkäyttöön erilliset rollaattorit.

Vammaisfoorumi esittää seuraavaa tekstimuotoilua: Kaksoiskappale on toinen samaan käyttöön tarkoitettu apuväline. Se voidaan luovuttaa, kun käyttö on välttämätöntä ja (välttämätön jätetään pois) säännöllistä erilaisissa toimintaympäristöissä. (Välttämätön jättää liikaa tulkinnanvaraa, tarve ja säännöllinen on riittävän vaativa kirjaus) Kaksoiskappaleella voi olla ratkaiseva merkitys esimerkiksi lapsen osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Viranomaista tulisi ohjata soveltamaan lakia ja valtakunnallisia ohjeita perusoikeusmyönteisesti. Ohjeistus on tärkeää, koska kaksoiskappaleiden myöntämisisissä on erilaisia toimintaperiaatteita, jonka seurauksena asiakas jää kokonaan ilman tarvitsemaansa apuvälinettä.

Seisomatelineen käyttöä koskevassa kirjauksessa ei huomioida riittävästi esim. lapsen vuoroasumistilanteita, jolloin lapsella on kaksi kotia. Toisaalta seisomista voidaan edellyttää niin päiväkodissa tai koulussa sekä kotona osallistumisen tukemisena, joten ensisijaisuudelle ei ole esitetty riittäviä perusteita eikä tavoitetta asettaa yksi seisomateline vain johonkin toimintaympäristöön. Seisomatelineen käyttäminen fysioterapiassa näyttää oppaan kirjausten mukaisesti sulkevan sen pois arjen toiminnoista.

7. Oppaassa käytetyt käsitteet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

04 27 09 Lihastimulaattorit, ei ortoosina käytettävät

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

05 Välineet taitojen harjoittamiseksi

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

06 15 Toiminnalliset hermo-lihasstimulaattorit ja hybridiortoosit

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

06 30 09 Silmäripset ja kulmakarvat

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

06 30 21 Silmäproteesit

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

09 54 Sukupuolielämän apuvälineet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Vammaisfoorumi ehdottaa tekstimuotoilua; "apuvälineeseen voidaan teettää yksilöllisen harkinnan mukaan muutostöitä, kun asiakkaan toimintakyky niin edellyttää (esim otekahva).

12 03 03 03 Kävelykepit, valkoiset

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

12 23 Sähköpyörätuolit

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä apuvälineen turvallisuutta. Sähköpyörätuoliin liittyvänä lisävarusteena tulee mainita lisäksi ajovalot ja tarvittaessa hissi. Ajovalot lisäävät apuvälineen käyttäjän turvallisuutta, koska sähköpyörätuolilla liikutaan kodin ulkopuolella myös pimeään aikaan.

12 39 01 Opaskoirat

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 03 Näkemisen apuvälineet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Tässä kohdassa on otettava huomioon WHO:n tekemä muutos. WHO on muuttanut hiljattain näkövammaisuuden määritelmää. WHO:n uusissa ohjeissa on nostettu esiin heikkoon lähinäköön perustuva näkövammaisuus. Uusien ohjeiden mukaan henkilö on näkövammaisen myös silloin, kun hänen lähinäkönsä on merkittävästi heikentynyt.

22 03 03 Valonsuodattimet (absorptiolasit)

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 03 06 01 Silmälasilinssit, 22 03 06 02 Kehykset

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Esimerkiksi kiikarilasien kohdalla kehysten on oltava riittävän tukevat, jotta kiikarilasit saadaan niihin kiinni. Näkövammaisten liiton tiedossa on asiakastapauksia, joissa optikko on ohjannut näkövammaisen asiakkaan kilpailutettuun optikkoliikkeeseen hankkimaan kehyksiä kiikarilaseihin. Asiakas on käynyt valitsemassa kehykset ja mennyt niiden kanssa takaisin optikon luo. Tällöin optikko on todennut, ettei kiikarilaseja ole mahdollista kyseisiin kehyksiin kiinnittää ja ohjannut asiakkaantoiseen, eikilpailutettuun, optikkoliikkeeseen. Tällaista näkövammaisen asiakkaan edestakaisin siirtämistä ei tule olla. On oltava riittävä asiantuntemus siihen, mistä esimerkiksi kiikarilaseihin saa kehykset, joihin kiikarilasit voi tosiasiaa laittaa.

22 03 06 03 Piilolinssit

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 03 09 Suurentavat lasit, linssit ja linssikoonpanot

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 03 18 Suurennuslaitteet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 06 27 Kuulon apuvälineiden lisävarusteet, 22 06 90 01 Pantakojeet, 22 18 24 Radiotaajuuslähetinjärjestelmät

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Oppaaseen tulee kirjata, että uimasuojus on luovutettava molempiin prosessoreihin, jotta äänen varassa toimimaan tottuneella on mahdollista kuulla uimahallissa, joka on äärimmäisen haastava kuunteluympäristö. Kahdella puheprosessorilla kuulemaan tottunut ei kuule riittävän hyvin yhden puheprosessorin ja vesisuojuksen varassa. Vesisuojaus kuitenkin vaimentaa ääntä. Lapsen turvallisuuden kannalta on äärimmäisen tärkeää, että myös uudessa voi luottaa kuuloonsa.

Oppaan kirjausta tulee täydentää niin, että ryhmäkuuntelulaitteen käyttö tulee mahdollistaa kumpaankin korvaan. Pienelle päiväkotikäiselle lapselle on äärimmäisen tärkeää, että hän voi saada kaksi FM-laitetta, sillä niillä on tarkoitus käyttää nimenomaan varhaiskasvatuksessa ja koululuokassa, jotka ovat haastavia kuunteluolosuhteita, varsinkin silloin jos lapsi ei ole pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä, ja luokalla on enemmän kuin 20 lasta. On tärkeää, että

luovutusperusteet opas selkeästi ohjaa kahden FM-laitteen luovuttamisen, jotta saadaan valtakunnalliset yhdenmukaiset luovutusperusteet.

22 12 21 Kannettavat pistekirjoituksen muistiinpanovälineet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Mekaaninen pistekirjoituskone on välttämätön monille näkövammaisille ihmisille sähköisten pistekirjoitusvälineiden rinnalla. Mekaaninen pistekirjoituskone vastaa näkevän ihmisen kynällä ja paperilla tekemiä muistiinpanoja ja muita tekstejä. Mekaanisen pistekirjoituskoneen avulla voi myös kirjoittaa esimerkiksi pistekirjoituksella olevia tarralappuja maustepurkkeihin ja muihin vastaaviin, jolloin ne ovat näkövammaisen ihmisen itsensä luettavissa.

22 27 16 Muistin tukena toimivat apuvälineet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 30 15 Lukutelineet ja kirjanpitimet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

22 33 Tietokoneet ja päätelaitteet

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei kommentoitavaa

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

90 01 02 Avustajakoirat

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Ei

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että vamman laadun kuvaus vaikea-asteisuudesta tulee poistaa, koska ei ole olemassa mitään mittaria. STM:n apuvälineasetukseen ei edellytä vamman vaikea-asteisuutta. Opaskoiran kohdalla vaikea heikkonäkyisyys voidaan sen sijaan mitata, joten se ei ole analogisesti sovellettavissa avustajakoiran luovutukseen, koska näillä koirilla on eri käyttötarkoitus. YK:n vammaissopimuksen artiklan 1 (Tarkoitus) mukaisesti tulisi edellyttää pitkäaikaista fyysistä vammaa tai sairautta vaikea-asteisuuden sijaan.

Avustajakoirat tulee nähdä osana fyysisesti toimintarajoitteisen henkilön yksilöllistä kuntoutusprosessia, sitä tukevana apuvälinepalveluna. Avustajakoiran luovuttamiseen liittyen on tärkeää, että kohderyhmä on selkeästi määritelty. Tekstissä tulee selkeyttää arviointi-, käyttöön perehdytys- ja seurantaprosesseja. Samoin selkeytettävä vastuun jakoa asiakkaan julkisen terveydenhuollon ja palveluntuottajan kesken.

LIITE 2 Lääkinnällisenä kuntoutuksena korvattavat silmälasit

Ovatko kommentoitavat kappaleet ja luovutusperusteet selkeitä ja ymmärrettäviä?

Kyllä

Mikäli vastasit että ei, niin tee tähän ehdotus tekstin selkeyttämiseksi

-

Yleiset kommentit päivityksestä

Miten opasta tulisi kehittää jatkossa?

Ehdotuksia jo olemassa oleviin osiin:

12 Apuvälineet liikkumiseen ja kuljettamiseen sekä niihin osallistumiseen

12 18 Polkupyörät

Erytisominaisuuksilla varustettu polkupyörä voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä apuvälinealan asiantuntijan tekemän tarvearvioinnin perusteella asiakkaalle, jonka toimintakyky on alentunut siten, että liikkuminen tavanomaisella polkupyörällä ei onnistu. Luovuttamisen edellytyksinä voidaan pitää muun muassa seuraavia perusteita:

· polkupyörä on päivittäisten toimintojen kannalta välttämätön liikkumisen

apuväline

- polkupyörä lisää itsenäistä suoriutumista (esim. mahdollistaa asioinnin)
- polkupyörän käyttö tukee henkilön kokonaiskuntoutusta
- polkupyörän tarve on kirjattu kuntoutussuunnitelmaan
- pyöräilijällä ei ole turvallisuuteen vaikuttavia hahmotus-, näkö- tai muistiongelmia.

Vammaisten ihmisten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämisen näkökulmasta tämä viimeinen kohta tulisi muuttaa, sillä tällaisenaan se rajaa suuren joukon pyöräilyyn kykeneviä henkilöitä pois. Kaksin (peräkkäin tai rinnakkain) ajettavat apuvälinetandemit on suunniteltu mahdollistamaan asiakkaan kuntouttava pyöräily, ja niillä varmistetaan ohjeistuksessa mainitut turvallisuustekijät silloin, kun asiakkaalla on esimerkiksi hahmotus-, näkö- tai muistiongelmia. YK:n vammaissopimus ja kansallinen yhdenvertaisuuslaki edellyttävät viranomaiselta yhdenvertaisuutta edistäviä toimia ja tarvittaessa kohtuullisten mukautusten toteuttamista.

Vammaisfoorumi esittää seuraavaa tekstimuotoilua: jos pyöräilijällä on turvallisuuteen vaikuttavia hahmotus-, näkö- tai muistiongelmia valitaan rinnakkain- tai peräkkäin toisen henkilön kanssa poljettava tandem, jolla varmistetaan turvallisuustekijät.

12 18 06 Kolmi- ja nelipyöräiset polkupyörät, jaloin poljettavat

12 18 15 Tandempyörät sekä kolmi- ja nelipyöräiset polkupyörät kahdelle tai useammalle henkilölle

12 18 15 01 Tandempyörät

Vammaisfoorumi esittää seuraavaa tekstimuotoilua:

Polkupyörät, jossa kaksi käyttäjää istuu peräkkäin tai rinnakkain ja kummallakin on omat polkimensa

Tandempyörät ovat pyöriä, joissa kaksi käyttäjää istuu joko peräkkäin tai rinnakkain. Siltä osin tämä luokituksen kirjaus on puutteellinen.

Nyt kun tämä opas on päivitetty useaan otteeseen niin tämä tulisi vihdoin tarjota myös ruotsin kielellä. Tämä on tärkeä käytäntöjä ohjaava asiakirja ja yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta olisi olennaista, että tämä tieto olisi käytettävissä myös ruotsinkielisille sote-alan ammattilaisille sekä ruotsinkielisille apuvälineiden käyttäjille. Ruotsi on suomen ohella virallinen kieli.

Myös YK:n vammaisyleissopimuksen yleisiä velvoitteita koskeva artikla 4.1.h:n mukaan sopimusosapuolet, ml. Suomen valtio, sitoutuu antamaan vammaisille henkilöille saavutettavaa tietoa liikkumisen apuvälineistä, laitteista ja apuvälineteknologiasta, mukaan lukien uusi teknologia, sekä muista avun muodoista, tukipalveluista ja järjestelyissä.

Tiedon saavutettavuutta arvioitaessa, on myös olennaista, että käytettävä kieli on ymmärrettävää. Myös Suomen perustuslaki 17 §:n 2. mom. edellyttää, että julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön (...) yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Koska apuvälineillä voi olla merkittävä rooli yhdenvertaisen osallistumisen mahdollistajana yhteiskunnassa, tulee tämä perustuslaillinen velvoite huomioida myös apuvälineoppaan kieliversioissa.

Mikäli opasta ei käännetä ruotsin kielelle, on ilmeinen vaara, että ruotsinkieliset apuvälineiden käyttäjät joutuvat eriarvoiseen asemaan äidinkielestään johtuen, suhteessa suomenkielisiin, joilla on pääsy oppaaseen itselleen ymmärrettävällä ja saavutettavalla kielellä. Täten kääntämättä jättäminen – kuten asian laita on tähän mennessä ollut – voi johtaa vähintäänkin välilliseen syrjintään ruotsinkielisille vammaisille. Täten tämä tekemättömyys voi olla ristiriidassa perustuslain 6 § yhdenvertaisen kohtelun kanssa. Ei ole myöskään poissuljettua, että välillisesti tämä puute voi vaikeuttaa ja mahdollisesti vaarantaa PL 19 §:n mainitun ihmisarvoisen elämän toteutumisen.

Kyröläinen Anni
Vammaisfoorumi ry